

KEMALİZM LAİKLİK VE DEMOKRASİ

ÖNSÖZ

Bu kitabın oluşumuna katkı yapan başlıca iki etken var:

Birincisi, “Atatürk’e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği” başlığını taşıyan kitabımın gördüğü inanılmaz ilgi.

İkincisi, o kitaptaki “Kemalizm” bölümü ile yetinmeyip daha fazla açıklama ve ayrıntı getirmem yönündeki yoğun istem.

Türkiye’de yaşayan ve kendisini toplumundan sorumlu hisseden herkesin, “Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi” bağlantısını iyi kurması gerektiğine inanıyorum. Bu, hem daha iyi bir yarın kurmak için gerekli hem de, “Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi için önemli. *Ankara, 15 Temmuz 1994*

Kemalist Devrim kırk yıldır “Karşı-Devrim”ini yaşıyor. O karşı-devrimci sürecin ürünleri giderek somutlaştı. Somutlaştıkça da, Türkiye’de giderek artan olumsuzlukların, toplumu bir cendere gibi sıklığa başlayan çıkmazların nedenleri daha iyi anlaşılmaya başlandı.

“Atatürk’e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği” kitabımın bir buçuk yılda sekiz baskı yapmasının temel nedeni, “Karşı-Devrim”in yarattığı tepkidir. Ama Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi artık saldırıya karşı bir tepki olmaktan çok, Kemalizmin “özü ve anlamı” üzerinde yoğunlaşıyor.

Ben inandığım doğruları yazıyorum. O doğrular paylaşıldıkça da, daha iyi yarınlara dönük umudum artıyor.

Birinci Bölüm

KEMALİZMLE HESAPLAŞMAK

Türkiye’deki üçlü ideolojik bölünme giderek netleşiyor.

Bir yanda Atatürk’e saygı ve bazen sevgi duyan, ama Kemalizme karşı olanlar var. Atatürk’ü daha çok-bu yurdu düşmanlardan kurtarmış bir kahraman olarak benimsiyorlar. Ama Kemalizmin birçok ilkesine, kısmen ya da tamamen karşılar. Laiklik, devletçilik, devrimcilik ve halkçılık karşısındaki tutumları çok açık. Cumhuriyetçiliğe karşı değil; ama içerdiği demokrasi anlayışı, onlar için fazla geniş. Ulusçuluğa karşı değil; ama onların ulusçuluk anlayışı-en azından son yıllara kadar-Kemalist ulusçuluktan çok farklı: “İrk”ın ve “din”in öne çıktığı, ağırlık taşıdığı bir ulusçuluk. Çok zaman “yayılmacılık” eğilimleri de taşıyor.

İkinci kesimdekiler, hem Atatürk’e hem de Kemalizme karşılar. Halifeliği ve hâttâ padişahlığı kaldırdığı için, kimisi Atatürk’e kızgın, kimisi de düşman. Laikliği içlerine sindirebilmeleri söz konusu bile değil. Onlar açısından önem taşıyan “ümme” olduğu için; Kemalist ulusçuluğu kabul etmeleri de olanaksız.

Geriyeye kalıyor, hem Atatürk’e hem de Kemalizme sâhip çıkanlar. Atatürk ile Atatürk’ün önderliğinde gelişen Türk devrimini ve ideolojisini bir bütün sayanlar.

Bunların dışında, dördüncü bir ideolojik gelişmeye artık yer yok!

1980’lerin sonlarından bu yana dünyanın yaşadığı değişimler, bu yolu da tıkamıştır. Türk solu için, bir “sol sapma” olanağı kalmamıştır. Artık, Kemalizmden soyutlanmış bir Türk solu için, “sağ sapma”nın dışında bir çıkış yoktur! Bu çıkışın adı da “2. Cumhuriyetçilik”tir. Yâni “Özalcılık”tır! “Yeni sağ”cılıktır.

Türkiye’nin son kırk yılına, “orta sağ” iktidarlar damgasını vurdu. Yâni Atatürk’e “evet”, ama Kemalizme “hayır” diyenler. “2. cumhuriyetçiler” ise, Kemalizme çok açık ve katı bir biçimde karşı çıkmakla kalmıyorlar; aynı zamanda Atatürk’e karşı olduklarını da-genelde-saklamıyorlar. Ve böylece, ideolojik kutuplaşmada ikinci kesimde yer alıyorlar. Tıpkı “dinciler” ve “Kürtçüler” gibi.

Böylece-bir kez daha-Kemalizm, Türkiye’deki ideolojik sınıflandırmanın eksenini oluşturuyor.

Kemalizm Bir İdeoloji midir?

Tarihsel hesaplaşmanın konusu açık: Kemalizm 1920’li yıllarda işlevini yerine getirip bitti mi? En azından bâzı ilkelerini çöp kutusuna atmak zamanı geldi mi? Yoksa 21. yüzyıla hazırlanan bir Türkiye’de geçerliğini hâlâ koruyor mu?

İdeolojiler, toplumsal gereksinimleri karşılayan, o gereksinimleri duyan kesimlerce benimsenmiş, kendi içlerinde tutarlı inanç sistemleridir.

Sağcı ideolojiler daha çok duygulara, solcu ideolojiler ise akla seslenirler.

Kemalizm de akla ve insancıl değerlere dayalı “çağdaş” bir toplum özlemine yanıt veren, geri kalmışlıktan kurtulma istencini yansıtan bir ideolojidir.

İki nedenden dolayı, “Kemalizm” sözcüğünü “Atatürkçülük” sözcüğüne tercih etmek daha doğru olur:

- *Atatürkçülük yıpratıldığı için,*
- *Kemalizm uluslararası dile girdiği için,*

Kemalizm “ilerici” bir ideolojidir. Ne geçmişin bekleliğidir ne de kalıplaşmış bir inanç sistemi. Değişen koşullar içinde, sürekli ve akılcı bir yenilenmeyi ve o yenilenmenin ilkelerini içerir.

İdeolojisinin çerçevesi, Mustafa Kemal’in kafasında daha genç bir subayken oluşmaya başlamıştı. Erzurum Kongresi öncesinde, 8 Temmuz 1919 günü sabaha karşı Mazhar Müfit Kansu’ya şunları not ettirdiğini biliyoruz:

1. *“Zaferden sonra şekli hükümet cumhuriyet olacaktır. Bu bir...”*
2. *İki, Pâdişah ve hanedan hakkında zamanı gelince icabeden muamele yapılacaktır.*
3. *Üç, tesettür kalkacaktır.*
4. *Dört, fes kalkacak, medeni milletler gibi şapka giyilecektir.”*

Kalem, Kansu’nun elinden düşmüştü. Şaşkın “*Darılma, ama paşam, sizin de hayalperest taraflarınız var*” dediğinde de, Mustafa Kemal gülmüştü: “*Bunu zaman tayin eder, sen yaz...Beş, Latin harfleri kabul edilecek.*” Olayın gerisini Mazhar Müfit Kansu anılarında şöyle anlatıyor: “*Paşam kafî, dedim ve biraz da hayal ile uğraşmaktan bıkmış bir insan edası ile ‘Cumhuriyet ilanına muvaffak olalım, üst tarafı yeter’ diyerek defterimi kapattım.*”

Kemalizm ve Demokrasi

Nasıl ki her bitki her iklimde yetişemezse, demokrasinin oluşabilmesi ve yaşayabilmesinin de belirli koşulları vardır.

Ve ünlü sosyolog Max Weber bile, demokrasiyi şöyle tanımlıyor: “*Demokraside, halk güvendiği bir önder seçer. Seçilen önder, ‘Şimdi sesinizi kesin ve bana itaat edin’ der. Artık halk ve parti onun işine karışamazlar.*”

Almanya, İtalya ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkelerin bile, demokrasiye kendi iç dinamikleri ile değil, savaş yenilgisiyle birlikte dayatılan koşullar nedeniyle geçtiklerini unutmamalıyız! Unutmamalıyız ki Kemalizmin erdemlerini ve demokrasi karşısındaki tavrını daha iyi anlayabilelim!

Demokrasinin ne “nesnel” ne de “öznel” koşullarının bulunduğu bir toplumda; demokrasinin gerileyip faşizmin yükseldiği bir dünyada; acaba Mustafa Kemal ne düşünüyordu? Toplumunu nasıl bir yönetim biçimine hazırlamak istiyordu?

Atatürk için, Kemalizmin cumhuriyetçilik ilkesi ile demokrasi eşanlamlı idi: “*Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz cumhuriyeti kurduk, on yaşını doldururken demokrasinin bütün gereklerini sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır.*”

Zamanın Fransa Büyükelçisi’ne söyledikleri ise, hiçbir yanlış anlamaya meydan bırakmayacak kadar açıktır: “*Kişisel iktidar gibi zararlı bir örnek bırakarak ölmeyeceğim. Parlamenter bir cumhuriyet kuracağım.*”

Atatürk’ün hem pâdişah hem halife olması için hiçbir engel yoktu. Tersine, yakın çevresinden ve hâttâ yurtdışındaki Müslümanlardan bu yönde telkinler geliyordu. Ama O, bunları hiç düşünmeden reddediyordu. Cumhurbaşkanlığı’nı bile geçici bir görev olarak düşünmekteydi.

Fethi Okyar'ın 9 Ağustos 1930 tarihli mektubuna verdiği yanıtta şu satırlar vardı: “*Bildiğiniz gibi resmî görevim dolayısıyla ben bugün Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Genel Başkanlığını fiilen yapamamaktayım. Fiili Başkanlık İsmet Paşa tarafından yerine getirilmektedir. Cumhurbaşkanlığı görevimin bitiminde, bizzat kurduğum Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Başkanlığını fiilen yerine getireceğim tabiidir.*”

Mustafa Kemal'in demokrasiyi hedeflediği, cumhuriyet ile demokrasiyi ayrı şeyler olarak düşünmediği açıktır.

9 Eylül sâdece İzmir'in kurtulduğu gün değil, aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi'nin-bir yıl sonra-Halk Fırkası adıyla kurulduğu gündür. Ama Atatürk devrimini gerçekleştirmek için böyle bir örgütlenmeye gitmek gereğini duyarken, başka partilerin kurulmasını yasaklayan hiçbir hukuksal düzenleme yoktu. 1924 yılında da, Atatürk'ün eski silâh arkadaşlarından bir grup, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular.

Bu parti ne istiyordu? Neyin muhalefeti idi? Daha çok demokrasi, daha çok özgürlük, daha hızlı atılımlar istediği için mi kapatıldı? Hayır! Gerek hareketin öncüleri olan Rauf Orbay ve Kazım Karabekir gibi isimler, gerekse partinin programı, gerçek amacı saklamak gereğini bile duymamışlardır. Amaç, daha çok geç olmadan “saltanatı ve halifeliği geri getirmek”tir. Devrimi ve dolayısıyla demokrasiye gidişi önlemektir.

Kendi partisi içinde oldukça geniş bir düşünce özgürlüğü ve tartışma ortamı bulunduğu halde, bunu yetersiz görüyordu. Serbest Fırka'nın oluşumu (1930), doğrudan doğruya onun çabalarının ürünüdür. Oysa bu parti de hızla karşı-devrimci bir niteliğe kaydı. Fethi Okyar bile, konuşmalarında şapkanın kafirlik olduğunu, fesin ve şeriatın geri gelmesi gerektiğini savunmaya başladı.

Atatürk'ün, bu olumsuz gelişimi gördüğü halde, müdahale etmemesi, partiyi kapatma yoluna gitmemesi önemlidir. Ama bu kez de Fethi Bey, başında Mustafa Kemal gibi bir ismin bulunduğu parti ile sert bir savaşıma girmekten ve giderek ülkede bir iç karışıklık çıkması olasılığından ürkmüş, partisini kendi elleriyle kapatmak gereğini duymuştur.

Yurdu bir kültür ağı gibi saran 404 Halkevi ile sayıları 4 bini bulan Halkodası da, kâğıt üzerinde tek partiye bağlı olmakla birlikte, büyük ölçüde bağımsız ve demokratik bir yapıya sâhip kılınmıştır. Bu kurumlar aracılığı ile halk sâdece eğitimini ve kişiliğini geliştirmek olanağını bulmamış; aynı zamanda toplumsal ve siyasal yaşama etkin bir biçimde katılma fırsatını da elde etmiştir. Halkevlerindeki çalışmalarda başarılı olanlara, seçimlerde CHP listesinden aday gösterilme yolu açılmıştır.

1940 yılında kurulan *Köy Enstitüleri* de, Kemalist devrimin ürünüdür. Orada verilen eğitim, sâdece içerik olarak değil biçim olarak da, demokratik kültürün yerleşmesine büyük katkı yapmıştır.

Zâten Kemalist eğitimin amacı belliydi. Amaç ümmet anlayışına sâhip bir topluma ulus bilinci kazandırmak, kulu yurttaşa dönüştürmektir. Atatürk öğretmenlere şöyle sesleniyordu: “*Biz sizden düşüncesi özgür, vicdanı özgür, anlayışı özgür kuşaklar istiyoruz.*”

Aslında tarihsel olgu ve olaylar, ancak dönemlerinin koşulları içinde değerlendirildiğinde bir anlam taşırlar. Hitler dönemi Almanya ve Avusturya'sını terk eden 142 bilim adamı, başta ABD, Batı'nın gelişmiş ve varlıklı ülkeleri dururken, niçin Türkiye'ye gelmeyi tercih etti? Birçoğu dünya çapında olan bu solcu ya da Yahudi bilim adamlarını, güç koşullar içindeki bir geri kalmış ülkede on yılı aşkın süre hizmet etmeye iten gerekçe acaba neydi? Gelişmiş bir ülkenin baskı rejiminden kaçıp, geri kalmış bir ülkenin baskı rejimine sığınmış olmaları düşünülebilir miydi?

1920'lerde eski dünyada Avrupalı olmayan ve bağımsız kalabilmiş sâdece dört ülke bulunuyordu. Ama Türkiye dışında kalan Çin, Habeşistan (Etiyopya) ve İran da zamanla istilaya uğradı. Mussolini'nin bir demeci, bu ortamda Türkiye'de tedirginlik yaratmıştı. Bunun üzerine Mussolini, Türk büyükelçisine hemen şu mesajı vermek gereğini duydu: “*Türkiye bu kapsamın dışındadır. Çünkü bir Avrupa ülkesidir.*”

60 yıl öncesinin Türkiye'si, faşist İtalyan diktatörünün bile bu düzeltmeyi yapmak gereğini duyduğu koşullarda, acaba niçin bugünkünden daha Avrupalı sayılıyordu?

Kemalizm ve Laiklik

Laiklik-en genel tanımı ile-din ile devlet işlerinin ayrılmasıdır. Toplum ve devlet yaşamının akla ve bilime dayatılmasıdır. Toplumun din adına ve binlerce yıl önce konmuş, o günün sorunlarına çözüm getiren kurallara göre yönetilme zorunluğunun kaldırılmasıdır. Aklın iman karşısında özgürleştirilmesidir.

Laiklik, dinin kendisinin değil, din adına baskı ve zorbalığın devre dışı bırakılmasıdır; uzun bir evrim süreci içinde, koşulların zorlamasıyla doğmuştur.

Laikliği tarih sahnesine getiren nedenlerin, çağdaş toplumlarda da geçerliğini koruduğunu görüyoruz. Bu nedenler ikidir:

1. *Değişen koşulların yarattığı sorunlara, akla ve bilime uygun çözümler getirebilmek;*
2. *Farklı inançtan olan toplum kesimlerinin, bir arada ve barış içinde yaşayabilmelerini kolaylaştırmak.*

Atatürk'ün, Kemalizmin altı ilkesi içinde, niçin en çok laiklik konusunda duyarlı olduğunu anlamak zor değildir. Laiklik, devletçilik dışındaki diğer ilkelerin hepsinin de ön koşulları içinde yer alır: Demokrasinin ön koşuludur; çünkü laiklik olmadan gerçek bir düşünce özgürlüğü de olamaz, gerçek bir özgür seçim de. Milliyetçiliğin ön koşuludur; çünkü laiklik olmayan yerde önem taşıyan öge ulus değil, inananların oluşturduğu ümmettir. Devrimciliğin ön koşuludur; çünkü laikliği kabul etmemiş bir toplumda, bilimin ve çağın gereklerinin gerisinde kalmış kurumları değiştirmenin tartışması bile genellikle yapılamaz. Halkçılığın ön koşuludur; çünkü bir din devletinde halkın istekleri değil, dinsel seçkinlerin düşünceleri önemlidir.

Tarihteki hemen her devrim, dinle değil, ama din adına eski düzeni savunan, eski düzenin güçleriyle bütünleşmiş olan dinci güçlerle karşı karşıya gelmiştir. Bu güçler, kendilerinin etkisini azaltacak her girişimi dinsizlik olarak nitelendirmekten çekinmemişlerdir. Padişahın ve düşmanın çıkarları ile bütünleşerek, Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal ve arkadaşları için idam fermanı çıkarırlar da yine bu tür din adamları olmuştur.

Oysa Atatürk'ün dinle ilgili görüşleri açıktır: *“Din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkân yoktur. Temeli çok sağlam bir dinimiz var. Malzemesi iyi, fakat bina yüzyıllardır ihmal edilmiştir. Harçlar döküldükçe yeni harç yapıp binayı takviye lüzumu hissedilmemiştir. Aksine olarak birçok yabancı unsur ve yorumlar, boş inançlar binayı daha fazla hırpalamıştır.”*

Atatürk, İslam dininin zamanla özünden uzaklaştığına inanıyordu.

Türkiye'nin, demokrasiyle yönetilen ve çağı yakalama şansına sâhip tek Müslüman ülke oluşunda, laiklik ilkesini benimsemiş oluşunun rolü olmadığını söylemeye olanak var mıdır?

İran Halkın Mücahitleri örgütünün önderi Mesut Racavi, bakın ne diyor: *“Ben istemez miyim İran da Türkiye gibi lâik bir Müslümanlar ülkesi olsun? Ama benim ülkem Türkiye'den yüzyıllarca geri kaldı. Bize Atatürk gibi bir önder lazımdı, Şah geldi. siz çok şanslı bir ülkenin çocuğusunuz!...”*

Ve şu sözler de, Cezayir Yüksek Devlet Konseyi Başkanı Muhammed Budiaf'a ait: *“En büyük eksiğimiz, bizde bir Mustafa Kemal Atatürk'ün çıkmamış olmasıdır...”*

Kemalizm ve Ulusçuluk

Ulusçuluk, aynı topraklar üzerinde benzer koşulları paylaşan insanların, dışa karşı korunma ve dayanışma gereksinmelerini karşılayan bir ideolojidir ve giderek egemenlik ulusundur ilkesini gündeme getirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çokuluslu yapısı içinde Türk milliyetçiliği çok geç gelişti. Çünkü ne derebeylikten ulusal devlete geçme durumu, ne de bir bağımsızlık savaşımı gereksinmesi vardı. Üstelik imparatorluğun dağılmasını önlemek için, etnik kökenlere önem vermemeye, özellikle de Türk ögesini vurgulamamaya özen gösterilmekteydi. İmparatorluk halklarının çoğunluğunu Müslümanlar oluşturduğu için; *“millet”* değil, inananların birliğini vurgulayan *“ümmet”* ülküsü ön plana çıkarılıyordu.

Süleyman Nazif gibi bir Osmanlı aydını bile şöyle demiştir: *“Önce Müslüman, sonra Osmanlı, sonra Türk'üm.”*

Batı Avrupa'da toplumsal-ekonomik gelişmeler sonucu önce ulus olgusu doğmuş, sonra o ulusa uygun bir ulusal devletin yaratılması açısından, ulusçu ideoloji bir işlev görmüştür.

Türkiye’de ise durum tersineydi. Önce geleneksel kurumların yıkıntıları üzerinde yeni bir devlet kuruldu; sonra bu devlet ulusu yaratmaya çalıştı. (*Geri kalmış ülkeler açısından durum hemen her zaman aynıdır.*)

Türklerde “ulus bilinci”nin gerilemesinin 1453’lerden, yâni İstanbul’un fethinden başladığını söylemek yanlış olmaz. Artık çokuluslu bir yapı içinde devşirme sistemi egemen olacak, Türk ögesi bilinçli bir çaba ile geri plana itilecekti. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu içinde, sâdece Türkler iktidarı denetleyip sınırlayabilecek durumdaydılar. Fatih’ten başlayarak, iki yüzyılı aşkın bir süre, doğuştan Türk olan hemen hiçbir kimse sadrazamlığa getirilmedi.

Kırım ve Kazan Türkleri başta olmak üzere, Çarlık Rusyasında yaşayan Türk topluluklarında ulus bilinci Osmanlı Türkleri’nden önce gelişti. Bunda, özellikle Çar 3. Aleksander ile başlayan milliyetçi baskıların önemli rolü vardı. Ruslar ve Ortodokslar dışındaki ulus ve dinlere hoşgörü gösterilmemesi, bu ülkede yaşayan Türkleri milliyetçi tepkilere itmekte gecikmedi.

Türk ulusçuluğunun gelişmesinde ikinci önemli etkiyi Rumeli’nin kaybının yaptığını söyleyebiliriz. Evlerini, topraklarını terk ederek anayurda gelmek zorunda kalan Rumelili Türkler, kendilerine yapılan eziyeti dile getirerek, milliyetçi duyguların doğmasına katkı yapmışlardır. Ama uzaktaki yurtlarına Turan adını vererek, bir bakıma “*Turancılık*” akımının başlatıcısı olanlar Macarlardır.

Gecikmiş Türk milliyetçiliği, kuşkusuz ki sâdece dış etkenlerin dolaylı bir ürünü, bir tür tepki ideolojisi sayılamaz. Ali Engin Oba’nın da değindiği gibi, Türk ulusçuluğu, aynı zamanda “*Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmak üzere olduğunun Türk aydınlarınca hissedilmeye başlandığı bir dönemde, bu çöküşü engellemek için aranan çarelerden biri olarak ortaya çıkmış*”tır.

Kemalist ulusçuluk, işte bu birikimin, bu sürecin bir ürünüdür. Ama giderek Mustafa Kemal’in damgasını taşımış, kendine özgü bir nitelik kazanmıştır. Kemalist ulusçuluk anlayışının dışa yönelik hedefi, “*çağdaş uluslar topluluğunun eşit haklara sâhip bir üyesi olmak*”tı.

“*Yurtta barış, dünyada barış*” sözü Kemalist ulusçuluğun özünü iyi yansıtıyordu.

Kemalist ulusçuluğun içe yönelik hedefi ise, çağdaş bir ulus yaratmaktı. Ve Atatürk’ün insanlar arasında renk, din ve soy farkı gözetmemek gerektiğine olan inancı, O’nun ulus anlayışına da elbette yansyacaktı. O anlayışta ne ırka yer vardı, ne de dine. Bir ulusu var eden temel öğeler olarak; ortak geçmiş, ortak dil (ana dil değil) ve ortak kültür sayılıyordu.

Atatürk’ün ulus anlayışına ne ırk ne de din ögesini katmasının doğruluğunu, Bosna faciasını yaşarken bir kez daha anlıyoruz.

Bosna ve Kuzey İrlanda örneklerinde de görülüyor ki; ırk birliği bir ulusun oluşmasına nasıl ki yetmiyorsa, din ya da mezhep ayrımının öne çıkarılması da, bir ulusun ortaya çıkmasını engelleyebilmektedir. Oysa Ziya Gökalp bile, Batı’nın tekniğini, İslam’ın dinini, Türk’ün kültürünü bir araya getirerek bir ulus yaratmak düşüncesindeydi.

Kemalizm ve Halkçılık

Kemalizmi inceleyen birçok siyaset ya da toplumbilimci; halkçılığın, cumhuriyetçilik ve laiklik ilkeleri ile birlikte “demokrasi”yi oluşturduğunu savunurlar.

Atatürk’ün adının başına “Halk” sözcüğünü koyduğu partisinin programı, Kemalizmin halkçılık anlayışını şöyle somutlaştırmıştır: “*Bizim için insanlar yasa önünde tamamen eşit muamele görmek zorundadır. Sınıf, aile, fert arasında bir ayırım yapılamaz. Biz, Türkiye halkını çeşitli sınıflardan oluşan bir bütün olarak değil, sosyal yaşamın gereksinimlerine göre çeşitli mesleklere sâhip olan bir toplum olarak görmekteyiz.*”

Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş döneminde girişilen reformlar, hep devleti kurtarmak amacına dönüktü. Oysa Mustafa Kemal, halka güç kazandırmadan, halka dayanıp onun yaratıcı gücünden yararlanmadan çağdaş bir topluma ulaşamayacağını bilincindeydi. 1922’de Meclis kürsüsünden şunları söylüyordu:

“*Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür... Diyebilirim ki, bugünkü yıkım ve yoksulluğun biricik nedeni bu gerçeğin gafili bulunmuş olmamızdır.*

Bu memleketin asıl sahibi, toplumumuzun esas unsuru olan köylüdür. İşte köylüdür ki, bugüne kadar eğitim ışığından yoksun bırakılmıştır. Takip edeceğimiz eğitim siyasetinin temeli evvela mevcut cahilliği yok etmektir.

Bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, dinî ve ahlâkî bilgi vermek ve dört işlemleri öğretmek, eğitim programımızın ilk hedefidir.”

Atatürk'ün yüzde 8,16'lık bir okuryazar oranıyla ortaçağ karanlığını yaşayan bir toplumda başlattığı bu eğitim ve kültür atılımı, bütün dünyada büyük ilgi topladı.

Zamanın İran hükümdarı Şah Rıza Pehlevi, Türkiye'yi ziyareti sırasında Amasya Valisi'ne şöyle demişti: “...Sizin devrimler çok önemli, ama harf devrimi hepsinden önemli. Ne yazık ki biz bunu yapamadık...”

Atatürk'ün harf devriminden yaklaşık 40 yıl sonra, Mao Çin'de kültür devrimini başlatıyordu. En güçlü dönemini yaşamaktaydı ve ülkenin tartışmasız tek egemeniydi. Binlerce şekilden oluşan Çin alfabesinin yerine Latin harflerini koymak istemiş, ancak gerçekleştirememişti. New York Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Taro Yamane, sınıftaki Türk öğrencilere, büyük bir hayranlık içinde şu soruyu yöneltecektir:

“Atatürk konusunda bana bilgi verir misiniz? Yazı Devrimi'ni nasıl başardı?”

Kemalist halkçılık, ayrıcalıksız, sınıfsız bir toplum öngörüyordu. Ama bu yaklaşım, ne toplumsal sınıfları kaldırmayı amaçlayan Marksist anlayışı ne de sınıf çatışmasını şiddet ve baskı ile yasaklayan faşist anlayışı yansıtmaktaydı. Kemalizm, Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinde, Marksist anlamda bir egemen sınıf ve yine Marksist anlamda bir işçi sınıfı bulunmadığı varsayımından yola çıkıyordu. Öyleyse varolmayan bir sınıf çatışması ve ayrıcalıklı toplum kesimleri yaratılmamalıydı.

Kemalizm ve Devletçilik

Ekonomik anlamda devletçilik, liberalizmin karşıtıdır. Hem devletin ekonomik yaşama müdahale etmesini ve denetlemesini hem de-gereken durumlarda-devletin ekonomik yaşamda bizzat girişimci olarak yer almasını öngörür. Komünist rejimlerdeki kolektivist ekonomilerden farklı, bütün üretim araçlarının devletin elinde bulunması gibi bir temel ilkesinin olmamasıdır.

Kemalizmin diğer ilkeleri gibi devletçilik de, 1920'lerin Anadolu'sundaki koşulların ürünüdür. Altyapısı ve sanayisi neredeyse yok düzeyinde olan bir ülke söz konusudur. Yoksul, yüzyıllardır ihmal edilmiş olan bir halk, nasıl kalkınacak ve hak ettiği çağdaş yaşam düzeyine ulaşacaktır?

Dünyayı sarsan 1929 ekonomik bunalımı ise, liberal ekonomi politikalarının tam bir başarısızlığını vurguluyordu. İşte Kemalizm, ülkeyi kalkındırmak, halkı çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için devletçilik ilkesini, bu sürecin sonunda benimsedi. Böylece hem altyapı ve sanayi devlet eliyle kurulabilecek, hem de hakça bir paylaşım yapılacak ve ekonomik gücü kullanan bir sınıfın halkı ezmesine olanak verilmemiş olacaktı.

Kemalist devletçilik, hızlı bir ekonomik büyümeyi sağlamak için devletin lokomotif görevini üstlenmesi anlamına geliyordu. Devlet ekonomiye yön verecek, kıt kaynakların akılcı kullanımını planlayacaktı. Devlet özel girişimcilerin ilgilenmediği, başarılı olmadığı, ya da kamu yararı gördüğü alanlarda yatırım ve işletmecilik yapacaktı.

Kemalist Türkiye, devletçiliğin iki büyük yararını gördü: Bir yandan, özellikle altyapı ve sanayi yatırımları sayesinde, oldukça hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleştirildi. Öte yandan, sanayileşmenin devlet eliyle oluşumu sayesinde, Türk işçisi Batı'daki örnekleri gibi, birkaç kuşak boyu harcanmadı.

Kemalizm ve Devrimcilik

Devrim nedir?

Bu sorunun tek bir yanıtı yoktur. Tanım Fransa için başka, Türkiye için başkadır. Fransa'da “devrim” bir evrimin yarattığı birikim sonucunda, kaçınılmaz olarak gelmiştir. Türkiye'de-ve benzeri ülkelerde-ise, geri kalmışlıktan kurtulmanın, gelişmişlerle arayı kapatmanın bir aracı olarak kullanılmıştır; tarihsel bâzi koşullardan yararlanılarak, bilinçli bir çabanın ürünü olarak doğmuştur.

Evrim sonucu oluşan devrimlerde, devrim “yeni insan”ın ürünüdür. Geri kalmışlarda ise, devrimin kendisi “yeni insan”ı yaratmak zorundadır. Öncelikle bir “kültür devrimi” olmak zorundadır.

Mustafa Kemal de, Lenin de, tarihin kendilerine hazırladığı bir fırsatı değerlendirdiler. Birinci Dünya Savaşı, Rusya'da da, Anadolu'da da-ekonomik ve toplumsal-büyük sorunların doğmasına neden olmuştu.

Lenin, Çarlık ordusunun perişan olması sayesinde, küçük ama iyi örgütlü ve bilinçli bir güce dayanarak siyasal iktidarı ele geçirdi. Mustafa Kemal ise, ülkesini düşman işgalinden kurtarmanın kendisine kazandırdığı olağanüstü etkiyi kullanarak devrimini gerçekleştirebildi. Padişahın ordusunun devrimin ordusuna dönüşmesinin koşullarını da Kurtuluş Savaşı hazırlamıştı.

Lenin'in, Rusya'nın koşullarına uydurmaya çalıştığı Marksist ideoloji-giderek bir dogmaya dönüştü. Mustafa Kemal ise, liberalizm ve sosyalizmden de yararlanarak Türkiye'nin koşullarına göre oluşturmaya çalıştığı devrimci ideolojinin dogmalaşma tehlikesinin bilincindeydi. İdeolojik kalıplaşmanın hızlı bir değişim süreciyle bağdaşmayacağını biliyordu. En ileri kurumların bile, günün birinde eskimeye mahkûm olduğunu görüyordu.

Kemalist "devrimcilik" iki temel öğeden oluşur:

1. *Eskimiş kurumları yıkıp, çağın gereklerine uygun yeni kurumlar oluşturmak;*
2. *Değişmeye ve yeniliklere sürekli olarak açık kalmak, kalıplaşmamak...*

Atatürk "devrimcilik" ilkesinin birinci ögesini şöyle tanımlıyor: "*Devrim, Türk milletini son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine ulusun en medeni gereklere göre ilerlemesini temin edecek yeni kurumları koymuş olmaktadır.*"

Sürekli devrimcilik anlamına gelen ikinci öge ise şu düşüncenin ürünüdür:

"Ben, mânevî miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim mânevî mirasım ilim ve akıldır."

Atatürk bu nedenle, Kemalizmi bir öğreti (doktrin) olarak geliştirmek isteklerine karşı çıkmıştır. Sürekli değişme içinde olan bir hareketin kalıplaştırılmasının, gerilemeye yol açacağını savunmuştur. "**Kemalizm, benim yerimde benden ileri olmaktır**" sözü de ona aittir.

Kemalist Türk Devrimi, her şeyden önce bir aydınlanma Devrimi'dir. Dine dayalı düşünce kalıplarının yerini, aklın ve bilimin ışığının almasıdır. **Immanuel Kant**'ın deyimi ile, "**insanın kendi suçu ile düştüğü bir ergin olmama durumundan kurtulması**"dır.

İnsanın doğuştan sâhip olduğu "*devredilemez, vazgeçilmez ve dokunulmaz*" haklarının kabul edilmesidir. Kısacası, insanın ortaçağ karanlığından kurtulup aydınlığa çıkmasıdır.

Geri kalmış ülkelerin genellikle kıt olan kaynakları içinde, en bol malzeme insandır. Üstelik diğer kaynakları harekete geçirebilecek güç de, yine o insan ögesidir. Bu nedenle, geri kalmış ülke devrimleri, her şeyden önce insanı değiştirmeye, daha etkili, daha bilinçli bir yeni insan yaratmaya, insanın düşünüş ve davranış biçimlerini değiştirmeye yönelik bir kültür devrimi olmak zorundadır. Geri kalmış ülke devrimlerinin kaderi, bu yeni insanı yaratabilmelerindeki başarıya bağlıdır.

Başka türlü anlatmak gerekirse; Batı'da toplumsal-ekonomik yapıdaki değişimler "**yeni insan**"ı yarattı, o yeni insan da devrimi gerçekleştirdi. Oysa bu evrimi geçirmemiş olan ülkelerde, devrim yeni insanı yaratmak zorundadır. Devrim yeni insanı yaratmalıdır ki, yeni insan da geri kalmışlık kısır döngüsünü kırarak temel gücü oluştursun.

Mustafa Kemal, tarihin tanıdığı en cüretli, en büyük ve kapsamlı kültür devriminin baş mimarıdır. Dilde, dinde, hukukta, yazıda, giyside, eğitimde, tarihte yaptığı reformlar; inanılmaz boyuttaki bir kültür devriminin, bir bütün içinde çok anlamlı olan parçalarıdır.

Hiçbir toplumsal hareket, dayandığı toplum kesimlerinin olanaklarını aşamaz. Her önder, ne kadar büyük olursa olsun, belirli bir toplumsal tabana dayanmak zorundadır. Ve dayanmak zorunda kaldığı toplumsal tabanın gücünü ne ölçüde harekete geçirebiliyorsa, o ölçüde başarılı sayılır. Kemalist devrimciliği ve Kemalist devrimciliğe yönelik eleştirileri değerlendirirken, bu gerçeği göz önünde bulundurmak zorundayız.

Mustafa Kemal'in birinci hedefi ulusal bağımsızlığı sağlamak, ikinci hedefi ise ulusu çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmekti.

Topluma, yirminci yüzyılın sonlarında bile hiçbir İslam ülkesinin ele almaya cesaret edemediği dönüşümleri kabul ettirebildi. Ama, örneğin sıra toprak reformuna geldiğinde başaramadı. Çünkü geçmişte dayanmak zorunda kaldığı, hareketinin tabanında yer alan güçlerden birisi de toprak ağaları idi.

Kemalist devrimciliğe yönelik bürokratik, tepeden inmecî suçlamalarının hiçbir bilimsel yanı yoktur. Mustafa Kemal'in dayanmak zorunda bulunduğu toplumsal taban içinde en ilerici güç, asker-sivil bürokrasi idi. O günün Anadolu'sunda, bu kesimden daha ileri niteliklere sâhip bir toplumsal sınıfın varlığını kim ileri sürebilir?

Demokrasinin temelini bütün toplumlarda orta sınıflar oluşturmuştur. Geri kalmış ülkelerin gerek gelişme çabalarındaki büyük zorlukları, gerekse demokrasiyi yaşatamamaları, büyük ölçüde orta sınıflarının yokluğu ya da zayıflığından kaynaklanmaktadır. Mustafa Kemal ve genç Türkiye'nin şansı, altı yüz yıllık bir imparatorluğun ürünü olan oldukça güçlü bir asker-sivil bürokrasi olmuştur. Geri kalmış ülkelerin büyük çoğunluğunun böyle bir şansa sâhip olmamalarının nedeni ise, bir devlet geleneklerinin bulunmayışıdır. Yüzyıllar boyu, siyasal bağımsızlıklarından yoksun olarak yaşamış oluşlarıdır.

Tepeden inmecilik suçlamaları da, aynı nedenden dolayı saçmadır. Son çözümlemede karşı-devrimci bir tutumdur. Çünkü tepeden değil tabandan bir hareketin oluşması için yüzyılların geçmesini beklemek anlamını taşımaktadır. Üstelik de Mustafa Kemal, halkçı-devrimci yaklaşımı ile, hemen her adımı halkı yanına alarak atmayı başarmıştır.

Tarihte “kansız devrim” yoktur. Olamaz da! Ama Türk Devrimi, Mustafa Kemal'in olağanüstü kişiliğinden ve “halkçı” niteliğini öne çıkarmasından dolayı, tarihin tanıdığı en kansız devrimdir. İstiklal Mahkemeleri'nin, casus, bozguncu, asker kaçağı ve isyancılar dâhil, idama mahkûm ettiklerinin toplam sayısı 1700 dolayındadır. Üstelik bu mahkemelerde görev alanların çoğu sivildi ve hâttâ içlerinde iki müftü bile vardı.

Ama Türkiye'nin son 40 yılı, Atatürk'ün yapıtına yönelik bir karşı-devrim sürecinin giderek tırmandığı, 12 Eylül ve Özal yönetimlerinde doruğa vardığı bir dönemdir. Atatürkçülük adına Atatürk'ün kurduğu kurumların birer birer kapatılması olgusu 12 Eylül yönetiminde yaşandı. Önce Atatürk'ün kurduğu parti kapatıldı; arkasından sıra Türk Dil ve Tarih Kurumlarına, Çocuk Esirgeme Kurumu'na kadar geldi... Atatürk'ün kurduğu Türk Hava Kurumu'nun gelirlerini bile Diyanet İşleri'ne bağışladılar. “Zorunlu” din dersini Anayasa'ya soktular. Devrim Tarihi derslerinin adını bile değiştirip, Kemalizme karşı olanların ellerine terk ettiler.

Ve sonunda Turgut Özal'ın açtığı yoldan, Kemalizmi yıkmak isteyen tüm güçler, karşı-devrimci bir cephede birleştiler: 2. Cumhuriyet... Yeni Osmanlılar, Yeni Mandacılar, Kürtçüler ve Dincilerin oluşturduğu bir güç birliğidir bu.

Kemalizm ve Ordu

Geride kalmış ülkeler, aynı zamanda küçük varlıklı bir kesimle büyük yoksul çoğunluk arasında denge oluşturacak, sentezi gerçekleştirecek güçlü bir orta sınıftan da yoksundur. Oysa orta sınıf, ordunun siyasete doğrudan karışmasının önlenmesinde önemli bir işleve sahiptir. Örneğin 19. yüzyılda İspanyol ordusu Fransız ordusundan daha liberaldi. Ama güçlü bir orta sınıfın bulunmadığı İspanya'da, ordu yüzyıl boyunca birçok darbe yaptı. Bir anlamda orta sınıfın boşluğunu dolduruyordu.

Buna karşılık, bütün 19. yüzyıl boyunca ve daha sonraları, birçok kez fırsat çıktığı halde, Fransız ordusu siyaset sahnesinde görülmedi. Hâttâ içinde sağcı eğilimler ağır bastığı halde, solcu hükümetler döneminde de görevini aynı saygı ölçüleri içinde sürdürdü. Çünkü Fransız devriminin ürünü olan güçlü bir orta sınıf vardı.

Askersel yaşamın kendine özgü koşulları ve eğitim biçimi, sağcı ya da solcu bir ideolojinin aynen benimsenmesine genellikle izin vermez. Örneğin Fransa'da 1900-1940 arasında milletvekilliği yapmış olan askerlerin çoğunluğu sağcı sayılıyordu. Gelenekçi ve milliyetçiydiler. Ama solun önerdiği toplumsal reformlara, ekonomik çıkar gruplarının temsilcileri kadar karşı çıkmıyorlardı.

Türk yakın tarihi de bu açıdan aydınlatıcıdır: 27 Mayıs sürecinde, Kemalizmi 1960'lara taşımış olan ilerici bir anayasayı getiren de askerlerdi; yirmi yıl sonra 12 Eylül pençesi altında Kemalizmin hemen tüm kurumlarını yıkan, Atatürk'ün vasiyetini bile çiğnemekten çekinmeyen de..

Yaşlı bir Moğol bilge kişisi Cengiz Han'a şöyle demişti: *“Bütün fetihlerinizi at üstünde yaptınız, ama ayağınızı yere basmadan oraları yönetebilir misiniz?”* Yüzyıllar sonra, bu sözlerin altında yatan gerçeği **Napolyon** şöyle ifade etmiştir: **“Süngülerle her şey yapılabilir, ama üzerine oturulamaz!”**

Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı yürütürken dayandığı en büyük güç, kuşkusuz ki ordu idi. Ama ülkeyi orduya dayanarak yönetmedi. Kemalizmi, ordunun eğilimlerine göre biçimlendirmede. Kafasındaki devrim için ordunun desteğini sağladı, o kadar!...

Ama Kemalizm açısından asıl önemli olan, Atatürk'ün kafasındaki ordu-siyaset ilişkisidir. 1924'te TBMM'yi açış konuşmasında şu tümceler vardır:

“Sayın üyeler, ülkenin genel yaşamında ordunun siyasetten soyutlanması cumhuriyetin her zaman göz önünde tuttuğu temel bir ilkedir. Şimdiye kadar izlenen bu yolda Cumhuriyet orduları vatanın güvenilir ve güçlü bekçileri olarak saygın ve kuvvetli kalmışlardır.”

Atatürk daha ileriki yıllardaki bir konuşmasında da şöyle demiştir: *“Arkadaşlar, tüm tarih bize gösteriyor ki, uluslar yüce hedeflerine ulaşmak istediklerinde bu coşkularının karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu geneli içinde büyük bir istisna bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür. Bilirsiniz ki Türk ulusu ne vakit yükselmek için bir adım atmak istemişse, önünde hep önder olarak, yüksek ulusal ülküyü gerçekleştirecek hareketlerin kılavuzu olarak, kendi kahraman çocuklarından oluşan ordusunu görmüştür.. Bu evlatlarımız arasında yarının kahramanlarını yetiştiren öğretmenlerimiz de vardır.. Ben büyük ordumuzun subaylarından ve onlarla birlikte olan, fikriyle, vicdaniyla ve bilim anlayışıyla ulusal kahramanlığa katılmaya hazır Türk gençlerinden söz etmiş oluyorum.”*

Atatürk konuyla ilgili hemen tüm konuşmalarında, orduyu ulusun üzerinde değil ulusun emrinde bir güç olarak tanımlamaya özen göstermiştir. Ordunun ilerici yönünü vurgulamıştır.

Atatürk'ün *“ya üniforma ya siyaset”* tavrı o kadar nettir ki Cumhurbaşkanı olduktan sonra, halkın karşısına hep sivil kıyafetle çıkmaya bile özen göstermiştir. Üstelik mareşal üniformasını yaşamı boyunca taşımak hakkına sâhip olduğu halde; ve asker kökenli olmayan birçok devlet başkanının bile, resmî törenlerde üniforma taşıdıkları bir dönemde..

Ordu, konumu gereği geri kalmış ülkelerde genellikle çağdaş teknolojiye ve düzenli örgütlenmeye ilk açılan kurum konumundadır. Osmanlı ordusu da, bunun çok belirgin bir örneğini oluşturmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme döneminde; ordunun çağdaş eğitimden, bilimden ve teknolojiden hızla yararlanamaması durumunda, devletin varlığını sürdürmekte zorlanacağı inancı giderek yerleşmişti. Bu nedendir ki, çağdaş mühendislik, tıp ve veterinerlik eğitimini Osmanlı toplumuna ilk kez askerler getirdiler. Bunun gereği olara, yabancı dil eğitimi de askerler aracılığıyla topluma girdi. Mehter takımının yerine askeri bando kurulurken, çok sesli müzik de gündemde yerini almış oldu. İlk Osmanlı ressamlarının tümüne yakını, Batı Avrupa'da haritacılık öğrenimi gören subaylar ve bu arada paşalardı.

Ordu çağdaşlaşmaya açılmış ilk kurum olarak o günün Osmanlı toplumunun ilerisinde olmasaydı, belki Birinci ve İkinci Meşrutiyet hareketleri de yaşanmayacaktı. Önce Abdülaziz'i ve daha sonra da Abdülhamit'i anayasaya dayalı bir yönetime zorlayabilecek-ordu dışında-bir güç yoktu. Böylece Türk ordusu, toplumda sâdece yeniliklerin değil, toplumsal hakların ve siyasal özgürlüklerin de öncüsü ve güvencesi gibi görünmüştür.

Ordu gerek Atatürk gerekse İnönü dönemlerinde, yâni Kemalizmin iktidarda olduğunu varsayabileceğimiz bir zaman diliminde, siyaset sahnesinin dışında kalmıştır. Bunda ordunun bu iki isme duyduğu saygının ve güvenin elbette ki etkisi olmuştur.

Türk ordusunun her müdahaleden sonra kışlasına çekilmesine yabancılar hayret edebilirler. Oysa Türkiye'de hiçbir cunta, Atatürk'ü ve Kemalizmi açıktan yadsımadan, kalıcı bir askeri yönetim kuramaz. Böyle bir ideolojik yadsımaya gitmesi durumunda ise, ordunun desteğini yitireceği için, iktidarını sürdürmesi zâten olanaksızlaşır.

Kemalizm ve Gençlik

Atatürk niçin en büyük eseri saydığı Cumhuriyeti gençliğe emanet etti?

Genç insan, yeniliklere açık insandır. Köklü değişikliklerden korkmayan insandır. Daha iyi bir yarın umut eden ve bunun için çaba göstermeye hazır olan insandır. Yıllar geçtikçe insanlar sâdece yaşlanmazlar, genellikle olanakları da artar. Toplumda daha iyi bir konuma gelirler. Ve yıllar boyu süren çabaların ürünlerini yitirme korkusu, yaşlıları tutucu olma yönünde etkiler.

Yaşlı insanın, toplumda ulaştığı konumu ve sâhip olduğu maddi olanakları yitirmesi durumunda, onları yeniden elde etmek için gereken ne yeterli enerjisi ne de zamanı vardır.

Gençlik düzenle bir çıkar bağı içine girip, bütünleşmemiştir. Üstelik de, kendisi dışında kimsenin sorumluluğunu yüklenmemiştir. Davranışlarını ayarlarken ya da toplumda bâzı köklü değişimlerden yana tutum takınırken, bir anlamda özgürdür.

Kemalizm neyi öngörüyordu?

Toplumı çağa taşımayı kolaylaştıracak en ileri kurumları getirmek ve eskidikçe onları da yenilemek! Bu bir sürekli devrim anlayışıydı. Atatürk en ileri kurumların bile günün birinde eskimiş düzene dönüşmesinin kaçınılmaz olduğunun bilincindeydi. Sürekli devrim sürekli ileriden yana olmak demektir. Bu nedenle de, sürekli devrimcide iki temel nitelik gerekiyordu: Çıkarlarının hiçbir zaman düzenle bütünleşmemesi ve yeniliklere uyum gücü.

Bu iki nitelik sâdece ve sâdece gençlikte olduğu içindir ki Atatürk en çok gençliğe güvenmiştir. 30 Ağustos 1924'te Dumlupınar'da şöyle diyordu:

“Gençler, cesaretimizi pekiştiren ve sürdüren sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve kültürle insanlık erdeminin, vatan sevgisinin, fikir özgürlüğünün en değerli simgesi olacaksınız... Ey yükselen yeni kuşaklar, gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yüceltecek ve sürdüreceğ olan sizsiniz.”

Kemalizm ve Kadın

Kadın, Eski Türklerde erkeğe eşit bir konumdaydı. Bu bir yandan, göçebe yaşamının ürünü olan ilkel demokratik geleneklerden, öte yandan da Şamanizm'den kaynaklanıyordu.

Eski Türklerde kadının örtünmesi ve erkeklerden kaçması gibi bir gelenek yoktu. Bu ortam, İslam dininin kabul edilmesinden sonra da Orta Asya'da büyük ölçüde sürdü.

İslam dinini kabul ettikten sonra, Türk toplumunda kadının konumu giderek değişmeye başladı. Bu konuda, dinin getirdiği kurallardan çok, İran ve Arap kültürlerinin olumsuz etkileri görülüyordu. Örneğin İranlılar, eski dinleri Zerdüştlüğün etkisi ile, kadını kirliliğin ve kötülüğün simgesi sayıyorlardı. İslam öncesi Arap dünyasında ise, kadının deve kadar bile değeri yoktu.

Türkler Anadolu'da, hâttâ Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında, Orta Asya'daki kadın-erkek eşitliğine dayalı geleneklerini büyük ölçüde korudular. Harem yoktu ve kadınların yüzleri açıktı. Örtünme olayı, Bizans'ın etkisiyle ve Fatih döneminden sonra başladı. Çok kadınla evlilik ve harem ise, daha çok saray ve saray çevresinde yaygınlaştı.

Atatürk, kadınların giyimleri konusunda ise ölçülülüğü savunmaktaydı.

“Kadın konusunda biçim ve kıyafet ikinci derecede kalır. Kadınlarımız için asıl savaşım alanı, başarılı olunması gereken alan, kültürle, aydınlıkla, gerçek erdemle donanmaktır. Ben sayın hanımlarımızın Avrupa kadınlarının gerisinde kalmayacaklarına, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacaklarına, nur ve kültürle donanacaklarına kuşku duymayan, buna kesinlikle inananlardanım.”

Atatürk, Tevfik Fikret'in bir sözünü çok seviyor: *“Elbet sefil olursa kadın, alçalır beşer.”*

Türk kadınının durumundaki iyileştirmelerin Atatürk'ten önce-ürkek adımlarla da olsa başladığı bir gerçektir. Ama Kemalizm, bu konuda da, sonuna kadar hızlı ve kararlı bir biçimde gitmiştir.

Kız çocuklarının ilk ve ortaokula gitmesi izni 1858'de verilmişti. Ebe okulu, kız sanat okulu ve kız öğretmen okulu aynı dönemde açıldı. İlk kadın derneği, savaş yaralılarına yardım amacıyla 1867 yılında kuruldu.

- İlk kız lisesi, 1913 yılında İstanbul'da açıldı.
- 1921'de de, Fen ve Edebiyat Fakültelerinde kızlar erkek sınıflarına girdiler.
- Türk kadını 5 Aralık 1934'te seçme ve seçilme hakkına kavuştuğu zaman, demokrasinin beşiği sayılan bâzı Batı ülkelerinin kadınları henüz bu hakka sâhip değildiler.
- Atatürk, Cumhuriyetle birlikte geleceğin sivil toplumunun temellerini atarken, ilk kurulan sivil toplum örgütünün, 1924 yılında Türk Kadınlar Birliği oluşu da anlamlı ve önemlidir.

Kemalizm ve Demokratik Toplumculuk

Adına ister sosyal demokrasi, ister demokratik sosyalizm, isterse demokratik sol densin, demokratik toplumculuk bir sentezdir. Liberalizm ile sosyalizmin tarihsel bir birleşimidir. Hakça paylaşım ile özgürlükleri bir arada gerçekleştirmek istencinin, barışçı bir toplum özlem ve gereksinmesinin ürünüdür.

İnsanlar için ilk önce önemli olan, yaşamlarını sürdürebilmektir. Açlığın olduğu yerde özgürlüğün anlamı yoktur. Ama ana gereksinmeler karşılandıkça, özgürlüğün kendisi de gereksinme olur. İnsan aydınlandıkça, özgürlüğe olan gereksinmesi de artar.

Ne 1920'lerin halkçı fırkası ile 1960'ların "ortanın solu"ndaki CHP'si ne de ortanın solu ile demokratik sol arasında bir kopukluk ya da çelişki vardır. Hepsi de Kemalizmin devrimci anlayışının-değişen koşullar içindeki-aşamalarıdır. Ve aynı süreç, 27 Mayıs Anayasası'na sosyal devleti yerleştirmiştir.

Batı'da demokratik sosyalist ya da sosyal demokrat partilerin uzun yıllar süren savaşımalar sonunda gerçekleştirdiklerini, Türkiye'ye Kemalizm getirmiştir: Genel ve eşit oy hakkı, sekiz saatlik iş günü, ücretli izin, çeşitli sosyal sigortalar, gelir düzeyine göre değişen vergi sistemi, parasız eğitim vb. bu listenin sâdece bir bölümüdür.

Batı'da sosyal demokrat ya da demokratik sol nitelikli hareketlerin uzun çabalar, acılar ve kayıplar sonucu gerçekleştirebildiği bu kazanımlar, Türkiye'de-Kemalist devrimcilik anlayışı içinde-çok daha kısa sürede ve acısız, kayıpsız sağlanmış. Kemalizmin bir liberal demokrasiyi değil, sosyal demokrasiyi hedeflediği açıktır.

İkinci Bölüm

KEMALİZM ÜZERİNE

70 Yılın Muhasebesi

1920'lerin Türkiye'si...Sanayi yok. Savaşlar sâdece ekonomiyi değil, toplumu da çökertmiş. Kişi başına düşen ulusal gelir 70 dolar...

Daha sonra İstanbul Üniversitesi'ne dönüşecek olan Darülfunun'daki öğrenci sayısı 2100... Mustafa Kemal'in arkadaşları, İstanbul'dan Ankara'ya gelen trenin yolunu her akşam umutla gözlüyorlar. Acaba biraz mürekkep yalamış birilerine rastlar da, genel müdür falan yapabilirler mi diye...

Şeyhülislamların, "*İnsan ölmeden yer altına inemez*" diye fetva verip... Dünyanın ilk üç metrosundan biri olan tünelde yıllarca ancak hayvan taşınmasına izin verdikleri bir toplum vardır o günlerde. Bir ortaçağ toplumu vardır. Ama bir ulus yoktur...

İngiltere'de devrim 1688'de başlamış, ama insanların hukuksal eşitliği ancak 229 yıl sonra gerçekleşebilmişti.

Amerikan Devrimi'nin o noktaya ulaşabilmesi içinse, iki buçuk yüzyıl bile yetmemişti. İkinci Dünya Savaşı sırasında, o çağdaş Amerikan toplumu, kendi yurttaşlarını toplama kamplarına almakta sakınca görmemişti. Japon kökenli olma suçunu işlemiş 100 bin yurttaşını...

Yasalar önünde eşitlik ilkesiyle yola çıkan Fransız Devrimi bile... Kendi işçisine oy hakkı vermek için, 59 yıl ve binlerce yurttaşının kanının dökülmesini beklemişti.

70 yılda Türkiye nereden nereye geldi?

1929-39 arasındaki on yılda dünyada sanayi üretimi yüzde 19 artarken, Türkiye'de yüzde 96 arttı.

Ama aynı Türkiye, tam 60 milyar dolar dış borç yükünün altında...

Eğitimin birliği yasası ayaklar altına alınmış. Lâik liselerde eğitim görenlerin sayısı son 20 yılda 3 kat artarken, imamhatip okullarını bitirenlerin sayısı 14 kat artmış.

Bâzı valiliklere, kamu görevlileri-koltuklarının arasında-Zaman gazetesi dışında bir gazeteyle giremiyorlar.

Kemalistleri bir otele sıkıştırıp yakanları, sıradan avukatlar değil; laikliği yıkmaya azimli partilerin üst düzey yöneticileri savunuyorlar...

Ve bütün bunlar da Türkiye'nin son 40 yılına damgasını vuranların, yâni Kemalizm karşıtlarının marifeti... (Cumhuriyet, 31 Ekim 1993)

Demokrasilerde mucize çözümler yoktur!... "Birileri gelip bizi kurtarsın" mantığına yer yoktur!...

Kemalizmin bu topluma kazandırdıklarını yitirmek istemiyorsak kabuklarımızdan çıkmak zorundayız. Kendi kendimize "Ben ne yapabilirim?" sorusunu sormak zorundayız. Bıkmadan usanmadan, tek tek insanları uarmaya, harekete geçirmeye çalışmak zorundayız. Tıpkı İsmet İnönü'nün dediği gibi: "Namuslular da en azından namussuzlar kadar cesur olmadıkça, bir memleket için kurtuluş yoktur!.." (Cumhuriyet, 20 Nisan 1994)

Sosyal demokrasi, sosyalizm ile liberalizmin bir sentezidir. Hem demokrasiyi ve özgürlükleri hem de hakça bir paylaşım ereğini içerir. Türkiye koşullarındaki geri kalmış bir ülkede ise aynı zamanda sanayileşmeyi ve ekonomik büyümeyi içerir...

Kemalizm de Türkiye'nin 1920'li koşullarını yansıtan, bir sosyalizm-liberalizm sentezidir. **Laikliği, ulusçuluğu ve cumhuriyetçiliği Fransız Devrimi'nden-yâni liberalizmden-almıştır. Devletçilik, devrimcilik ve halkçılık ilkeleri ise sosyalizmin ürünüdür.**

Açın Batılı sosyalist partilerin geçmiş programlarını... Sosyal ve siyasal haklar dâhil, Kemalizm onları birer birer yaşama geçirmiştir.

Aydın, kendini toplumundan sorumlu sayan insandır. Entel içinse toplum, sâdece bir araçtır; amaç, kendi kendini tatmindir...**Aydın gerçeği arar. Entel ise** moda olan düşüncenin peşindedir.

Aydın için düşünce tutarlılığı önemlidir. Entel ise en ileride (!) görünmek uğruna her şeyi yapabilir. Örneğin resmî tarih anlayışını yıkmak için Fatih Sultan Mehmet'i de sorgulayabilir: "İstanbul'u aldıktan sonra niçin telefon şebekesi kurmadı" diye...

Aydını, çağdaş ve hakça bir düzen isteyenler alkışlarlar.

Entellere destek ise genellikle sağcılardan gelir...

İslam ve Laiklik

Laiklik Nedir?

Laiklik, bazılarının sandıklarının tersine, din ve vicdan özgürlüğünden ibaret de değildir. Sâdece din ve vicdan özgürlüğünün tanınmış olması, o toplum düzeninin lâik olduğu anlamına gelmez. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nda dinsel hoşgörü vardı, ama laiklik yoktu. Lâik toplum düzeni, bütün din ve inançtan insanların, eşit koşullarla, aynı kurallara uymak durumunda buldukları, hiç kimseye dinsel ayrıcalık ve üstünlük tanımayan bir toplum düzenidir.

Lâik bir devlet, dinî yadsıyan, dine karşı olan bir devlet değildir. Din adına insanlara baskı yapılmasına izin vermeyen bir devlettir.

Laiklik Nasıl Doğdu?

Laiklik, tarihsel gelişim içinde Avrupa'da doğdu. 13. yüzyılda, bir Hıristiyan düşünürü olan Aziz Thomas, devletin insan aklına uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini savunuyordu. Bir yüzyıl sonra, bu kez ünlü bir Müslüman bilim adamı olan İbn Haldun, lâik düşüncenin gerçek bir öncüsü olarak ortaya çıktı. Devletin varoluşunu ve toplumların evrimini, Tanrısal iradeye değil, toplumsal-ekonomik nedenlere dayandırarak açıkladı.

Yetkisini Tanrı'dan alan bir siyasal iktidar anlayışının yerine, giderek, gücünü toplumdan alan ve topluma karşı sorumlu olan bir siyasal iktidar anlayışı geçti. İşte bu ortamdadır ki; Papa'ya bağlı, tek merkezden yönetilen, Latince ibadeti zorunlu kılan Katolik mezhebinin yerini; yer yer, ulusal dillerle ibadeti öngören Protestanlık aldı.

Tarihsel evrim içinde laiklik, iki gereksinmenin ürünü olarak doğmuştur: Birinci gereksinme, değişen koşullara-kilise dogmalarından bağımsız-akıl ve bilimin ışığında çözümler arayabilme yolunun açık tutulmasıdır. İkinci gereksinme ise, farklı inançlara sâhip toplum kesimlerinin, barış içinde, bir arada yaşayabilmesidir.

Laikliğin, İnsan Hakları Açısından Önemi Nedir?

Laikliği kabul etmeyen, dine dayalı bir devlet düzeninde, gerçek anlamda düşünce ve inanç özgürlüğü olamaz. Demokrasi olamaz. Çünkü düşünce özgürlüğü, düşündüğünü söylemek, düşündüğünü savunmak ve düşüncesini yaşama geçirmek için çaba göstermeyi de içerir. Demokrasilerde sorunların çözümü, farklı düşüncelerin karşı karşıya gelmesiyle, tartışa tartışa oluşturulur. Oysa dine dayalı bir devlette, “tek doğru” vardır. Hattâ o “tek doğru”nun, sâdece “tek yorumu” geçerlidir.

Örneğin, üçü de Hıristiyan dinine inandıkları halde, bir Katoliğin, bir Ortodoksun ve bir Protestanın “doğru” kabul ettiği şey aynı değildir. Üçü de, Hıristiyanlığı kendilerinin doğru yorumladıklarına ve doğru uyguladıklarına inanırlar. Üçü de aynı sınırlar içinde yaşadıkları zaman, devlet hangisinin anlayışına göre yönetilecektir? Laikliğin olmadığı devlette, bu nedenden dolayı demokrasi olamaz. Devlet, inanç gruplarından birisinin anlayışına göre yönetilir. Böyle bir yönetim biçimi, genellikle, çoğunluk inancına dayalı bir azınlık diktatörlüğüdür.

Batılı ülkeler, ancak din temeline dayalı devlet anlayışından uzaklaştıktan, laikliği kabul ettikten sonra demokratikleşebilmişlerdir. İnsan haklarına dayalı yönetim biçimleri oluşturabilmişlerdir. Bugün, temelde insan haklarını kabul etmiş, demokrasi ile yönetilen tek Müslüman ülkenin Türkiye oluşu bir rastlantı değildir. Çünkü Türkiye, İslam dünyası içinde, açıktan ve kurumsal olarak “lâik devlet” anlayışını benimsemiş tek ülkedir.

Lâik bir devlette, devlet yurttaşları arasında, dinlerine göre, inançlarına göre bir ayırım gözetmez. Hangi dinden, hangi mezhepten olursa olsunlar, bütün yurttaşlarına aynı kuralları, aynı yasaları uygular.

Osmanlı Devleti, başka dinden olanlara belirli bir hoşgörü göstermiş, kendi dinlerinin gereklerini yerine getirmelerine izin vermiştir. Ama Müslüman Türk halkına aynı hoşgörüyü göstermemiştir. 15. yüzyıl sonlarından başlayarak, Osmanlı İmparatorluğu’nda Türkçe Kuran “günah” sayılıp yasaklanmıştı. Oysa Türk Müslümanlarının büyük çoğunluğunun bağlı olduğu varsayılan Hanefiliğin kurucusu sayılan İmam-ı Azam Ebu Hanife’ye göre, Kuran’ın çevirisi de Kuran sayılmaktadır. Ve Tanrı Kuran’da şöyle demektedir: “*Sen Arap olduğun için, biz bu kitabı Arapça indirdik. Biz her topluluğa, kendi diliyle seslenen bir görevli gönderdik... Biz bu kitabı siz okuyasınız, anlayasınız diye gönderdik.*”

Buna karşın, Müslüman Türk halkı, Kuran’ı Türkçe olarak okuyup öğrenebilme olanağına, ancak “lâik” cumhuriyet döneminde sâhip olabilmıştır!

Laiklik, dinî devre dışı bırakmak anlamına gelmez; din adına baskı yapmak, zor kullanmak isteyenleri devre dışı bırakmak anlamına gelir. Bu nedenle de, özgürlük ve demokrasinin önkoşulu olarak ortaya çıkar.

İslam Laiklikle Bağdaşır mı?

Hazreti Muhammed’in çağında, Arabistan Yarımadası’nda güçlü bir devlet örgütlenmesi yoktu. Kabile egemenliğine dayalı bir siyasal yapı söz konusuydu. Oysa Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğu gibi çok güçlü bir devletin toprakları üzerinde doğdu. Bu nedendir ki Hıristiyanlık başlangıçta siyasal iktidar üzerinde hiçbir hak ileri sürmezken, Müslümanlık kısa sürede kendi devletini kurdu. Var olan boşluğu doldurmak durumunda kaldı.

İsa, “*Tanrı’nın hakkını Tanrı’ya, Sezar’ın hakkını Sezar’a veriniz*” ilkesinin, yâni-bir anlamda “*siyaset ayrı, din ayrı*” ilkesinin arkasına sığınmaya çalışırken, Müslümanlık din ile devlet işlerini bütünleştirmekte zorluk çekmedi.

Roma İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra, sâdece “öte dünya”nın işleri değil, bu dünyanın işleri de dinin düzenleme alanına girdi. Papalar krallara taç giydirir oldular. Buna karşılık, Osmanlı padişahlarına da Şeyhülislam kılıç kuşatıyordu. Ama Papa’nın bir krala taç giydirmesi, Tanrı adına ona yönetme yetkisini verme anlamına gelirken, Şeyhülislamın kılıç kuşatma töreni, çoğunlukla göstermelikti. Çünkü aynı pâdişah, kendisine kılıç kuşatan din adamının başını da kestirebiliyordu.

Laikliğin Hıristiyanlığa özgü bir durum olduğunu ve Müslümanlıkla bağdaşmayacağını öne sürenlerin kullandıkları temel gerekçenin şu olduğunu biliyoruz: “*İslam dinî sâdece din işlerini değil, devlet işlerini ve özel hukuk alanını da düzenlemektedir. Öyleyse Müslüman bir ülkede laiklik olamaz.*”

Oysa bu sav, daha çıkış noktasında, sanıldığı kadar doğru değildir.

Kuran'da hukuksal hüküm niteliğinde sâdece elli kadar ayet vardır. Gerisi ahlâk kurallarıdır. Bu kadar az hukuk kuralının Hz. Peygamber zamanında bile yetmediğini, Kuran dışı birçok yeni kural konduğunu biliyoruz. “*Şeriat*” denilen din hukuku, sâdece evlenme, boşanma ve nafaka gibi konuları, yâni aile hukukunu içeriyordu. O konuda bile Kuran, sâdece ana hükümleri koyuyor, ayrıntı getiriyordu.

Üstelik Hz. Muhammed zamanında bile, Kuran'daki hükümlerin aynen uygulanmadığı oluyordu. Örneğin Peygamberin kendisi, bir borcunu öderken, üstüne faiz anlamına gelebilecek bir ek yapmıştı. Hz. Ömer, savaş ganimetlerinin bölüştürülmesi ile ilgili bir Kuran hükmüne uymamıştı. Bu tür davranışların, özellikle Abbasi halifeleri arasında çok sayıda örneği vardı.

Bugün Müslümanlığın ilkelerine ve kurallarına göre yönetildiğini öne süren dört ülke var: İran, Suudi Arabistan, Pakistan ve Sudan. Ama bunların hiçbirisinde de “*şeriat*” tam anlamıyla uygulanmıyor. Uygulanamıyor.

Şeriat, ne ekonomide ne siyasette uygulanıyor. Sâdece o toplumların “örf ve âdet”lerini etkiliyor. Alkol yasağı ve çarşaf zorunluluğu gibi, bâzı göstermelik uygulamaların ötesine pek geçemiyor. (Üstelik gizli alkol kullanımı ve ülke sınırları dışında açılıp saçılmak gibi bir ikiyüzlülüğü de önleyemiyor.)

İslam Demokrasi ile Bağdaşır mı?

Acaba laikliği kabul etmemiş bir İslam ülkesinde demokrasi olabilir mi? Köktendinciler bu soruyu “hayır” diye yanıtlıyorlar.

Demokrasi, yönetilenler ile yönetenler arasındaki bir köprüdür. Oysa bugün, Müslümanlığa dayalı olmak savundaki yönetim biçimlerinden hiçbirinde bu köprü kurulabilmiş değil. İslam ile laiklik ve demokrasinin bağdaşamayacağı savının yanlışlığını Kemalist Türkiye kanıtladı.

Demokrasi ve laiklik, insanların inançlarına göre yaşamalarına, inançlarının gereğini yerine getirmelerine engel değil.

Osmanlı Devleti'nin “yükselme” döneminde, dinsel iktidar da siyasal iktidara-yâni padişaha-bağlıydı. Ama ne zaman ki durum tam tersine döndü ve siyasal iktidarın güç yitirmesinden yararlanan dinsel güçler etkisini artırdılar; din, toplumun çağa ayak uydurmasını engelleyen bir kurum görünümü kazandı. Örneğin Gutenberg'den birkaç yıl sonra Türkiye'de de ilk basımevi kurulduğu halde, bunun sâdece Museviler ve Hıristiyanlar için kullanımına izin verildi. 1566 yılında, padişahın başçevirmeni Ali Bey, Tevrat ve İncil'i “halk Türkçesi”ne çevirdi ve basıldı. Ama Müslüman halkın Kuran'ı kendi dilinden okuyup anlayabilmesi, ancak 1930'lardan sonra-yâni lâik Türkiye'de-gerçekleşebildi.

Kopernic güneş sistemini 1543'te aydınlatmıştı. Dinsel güçlerin denetimine girmiş olan Osmanlı Devleti'nde ise, 1800'lerde bile “dünya merkezli güneş sistemi” okutuluyordu.

Türkler'in Orta Asya'dan beraberlerinde getirdikleri, hoşgörülü, eşitlikçi kültürel özellikler, Anadolu'nun geçmiş kültürüyle de çakışıyordu. Özellikle Hititlerle benzerlik çarpıcıydı.

Hititlerde de kadın-erkek eşitliği vardı. Hitit kadını ticaret yaşamında etkindi. Evlilikler, kadın ve erkek arasındaki yazılı bir sözleşmeye dayanıyordu. Bu sözleşmelerde, tek eşle evlilik temel kuraldı. Boşanma yetkisi, kadın ve erkeğe eşit olarak tanınmıştı. Boşanma durumunda, mallar da eşit olarak paylaşılıyordu. Çocukların velayeti, ana ve babanın ikisine de aitti.

Hititlerde “Tavananna”nın (Egemen Kraliçe) konumu, Türklerdeki Hatun'u çağrıştırıyordu.

Araştırmalar, Hititlerden önce de Anadolu'da kadın haklarının varlığını göstermektedir. Hititler yeni bir şey getirmekten çok, kendilerinden önce var olan toplum düzenine uymuşlardır.

Türklerin İslam öncesi kültürel özellikleri, Anadolu'da buldukları çok kültürlü ortam ve bu ortamın doğal sonucu olan farklıya “hoşgörü” geleneği, Türkiye'yi diğer Müslüman ülkelerden farklı kılan en önemli etkenlerdir. Eğer İran ve Arap kökenli tarikatlar “*Allah Korkusu*”na dayanırken, Anadolu kökenli tarikatlar “*Allah sevgisi*” üzerine kurulu ise, bu bir rastlantı değildir. Kemalist Devrim ve onun ürünü olan lâik-demokratik cumhuriyet, işte bu kültür kalıtının üzerine oturduğu için başarılı olabilmıştır.

Müslümanlık ve Çağdaşlaşma

Müslümanlığı yeni kabul ettiği günlerdeydi. Uzun bir görüşme sırasında Roger Garaudy'e sormuştum:

-Önce kiliseye bağlı bir gençlik örgütünde etkindiniz. Sonra ünlü bir Marksist düşünür oldunuz. Şimdi de Müslümanlığı kabul ettiniz. Bu çizgide bir çelişki yok mu?

Sorumu biraz gülümseyerek yanıtlamıştı:

-Hayır, yok!... İslamın “öz”ü ile o öze uygun olarak 1400 yıl öncesinin koşullarına getirilen “çözüm”leri birbirine karıştırmamak gerekir. Ben o “öz”ü benimsediğim için Müslüman oldum. Dönemin sorunlarının çözümü için getirilen kuralları ise “dahiyane” buluyorum. Ama o kuralların bugünün dünyasında da geçerli olması savının İslama kötülük olduğu kanısındayım!..

Sayın Garaudy bir yandan bunları söylerken, öte yandan şarabını yudumluyordu. Biraz sonra da, “Türkçe ezan” ve “Türkçe ibadeti” savunacaktı.

Müslümanlığın çağdaşlaşması, bir anlamda “öz”üne dönmesine bağlı. Müslümanlık öncesi Arap ve İran kültürünün mirasından arındırılmasına bağlı. Zerdüş dininin, hâtta putperestliğin kalıtlarından kurtarılmasına bağlı.

Türk din adamları, Arap ve İranlı din adamlarının eteklerinden tutarak çağı yakalayamazlar. “Şura” kafasını bir yana bırakıp “kurultay”lar düzenleyebilirlerse, tüm İslam dünyasına hizmet etmiş olurlar.

Bunun için yeterli “akıl”ları olduğuna eminim. Ama yeterli “yürek”leri var mı, onu bilemem!... (Cumhuriyet, 14 Kasım 1993)

Yapılacak Şey Çok, Ama Devlet Adamı Var mı?

Henüz iş işten geçmiş değil!

İlk yapılması gereken şey, imam-hatip okullarının sayısını “din adamı gereksinmesi” ile sınırlandırmaktır. Orta kısımlarını tamamen kaldırmaktır. Ve geri kalanlarını da “meslek liseleri”ne çevirmektir.

İkinci yapılması gereken şey de devlet örgütünü, adım adım, “şeriatçı” işgalinden kurtarmaktır.

Toplumun büyük çoğunluğunu, bir azınlığın “dikta”sına terk etmemek için yapılacak çok şey var; ama bunları yapabilecek çapta devlet adamı var mı?

Asıl sorun bu!... (Cumhuriyet, 7 Nisan 1994)

Geçmiş, bugüne ışık tuttuğu ve daha iyi bir gelecek kurmaya yardımcı olduğu ölçüde önem taşır. Yoksa, sürekli geçmişi yaşayanlar geleceği kuramazlar...

Bir açık oturumda, izleyiciden biri bana şu soruyu yöneltmişti:

“-Seçmek zorunda kalırsanız, demokrasiyi mi seçersiniz yoksa laikliği mi?”

İlk bakışta “kırk katır mı kırk satır mı” ikilemi. Aslında öyle değil. Çünkü laiklik olmadan zâten demokrasi olmaz. Eğer laiklik korunuyorsa yitirdiğiniz demokrasiyi bir gün yeniden elde edebilirsiniz. Ama demokrasi adına laiklikten vazgeçmek aymazlığını gösterirseniz ikisini de yitirirsiniz. Ve gireceğiniz karanlıkta, onları yeniden kazanmak için çok acılı ve uzun bir dönem geçmesi gerekir.

Lâik bir devlette isteyen mevlit okutur, isteyen istediği gazeteyi okur. Eğer mevlit kamu kuruluşları adına okutuluyor, dinci olmayan gazeteleri okuma özgürlüğünü ise devletin valisi engelliyorsa. Bırakın laikliği, orada artık bir din ve vicdan özgürlüğünden söz etme olanağı kalmış mıdır?

Eski devlet bakanlarından rahmetli Ahmet Şener, düzenli biçimde oruç tutar, ama iftardan sonra da rakısını içerdi. Durumu öğrenen başka bâzı bakan arkadaşlar kendisini eleştiriyor; günaha girdiğini, hiç oruç tutmamanın böyle bir durumda daha iyi olacağını savunuyorlardı.

Tartışmaya katılıp, konuyu Diyanet işleri eski Başkanı ve Devlet Bakanı Dr. Lütfü Doğan'a danışmayı önerdim. Sayın Doğan'ın sözleri bugün gibi belleğimde:

-İçki zararlı bir şeydir. Oruç tutsa da tutmasa da içmemesi gerekir. Ama kötü bir şeyden vazgeçemiyor diye niçin iyi bir şey yapmasına engel olmak istiyorsunuz?

İran’da, Suudi Arabistan’da, Sudan’da ya da “şeriat” düzeni kurmak iddiasındaki başka bir ülkede olsaydı, herhalde Ahmet Şener’in de lütfü Doğan’ın da boynunu vururlardı. Tıpkı Stalin’in, kendisinden farklı düşünen milyonlarca Marksisti öldürttüğü gibi. Troçki’yi ta Meksika’da buldurup “hallettiği” gibi.

Tıpkı İranlı muhaliflerin, Türkiye’de ya da Fransa’da bile mollaların gazabından kurtulamadıkları gibi.

Fransa’da Müslümanların mânevî önderi Şeyh Abbas, bakın ne diyordu?

-Atatürk cehalete karşı savaştı, İslama karşı değil!..

“Onlar”dan Sorular...

Eskiden konuşma yaptığım topluluklarda ya bulunmazlardı ya da sâdece dinlemekle yetinirlerdi. Şimdi yanıt veriyorlar. Soru soruyorlar. Bazen de susturmaya çalışıyorlar.

Düşüncelerindeki ya da bilgilerindeki yanlışları düzeltmek fırsatı doğuyor. “Ne yapalım?” diyen gençlere hep aynı yanıt veriyorum:

-Okuyun, öğrenin ve örgütlenin! Demokrasiyi yıkmak isteyenler nasıl kapı kapı dolaşıyor, bir kişiyi yanlarına alabilmek için bile büyük çaba sarf ediyorlarsa; siz de aynı şeyi yapın. Onlar giyimleriyle, sakallarıyla topluma bir mesaj vermek, bir baskı mı oluşturmak istiyorlar? Siz de göğüslerinize Atatürk rozetleri takarak aynı şeyi yapın!..

Bursa’da kalabalıktan bir genç bu sözlerime sinirlendi: “Yaptığınız bölücülük değil mi?” dedi.

Belli ki TV’deki ya da gazete köşelerindeki bâzı “abi”lerinden iyi esinlenmişti.

“İnananlar-inanmayanlar” diye toplumu bölecekler, susacaksınız. Atatürk’ü ve laikliği yıkmak için en “adi” yalanlardan bile medet umacaklar, susacaksınız. Devleti adım adım “işgal” edecekler; devlet eliyle, demokrasiye düşman kuşaklar yetiştirecekler; seyirci kalacaksınız.

Bunun adı da “demokratlık” olacak! “Cehalet”in ya da “ihamet”in adı ne zamandır “demokratlık” oldu ki?!...

RP’nin Önlenebilir Tırmanışı!

Prof. Ersin Kalaycıoğlu’nun bir araştırmasının da vurguladığı bir gerçek var: RP oylarını köyden değil kentten, daha doğrusu “gecekondu özelliklerine sâhip” kent kesimlerinden alıyor.

RP’nin 1989 seçimlerinde İstanbul’da aldığı oy yüzde 11. Ama aynı kentin gecekondu semtlerinden aldığı oy yüzde 38. Aynı seçimlerde Konya köylerinde aldığı oy yüzde 15.4, ama Konya merkezinde aldığı oy yüzde 41.7.

Toprağa dayalı üretim, insanları “kaderci”, yâni tutucu yapar. Çünkü alacağınız ürün sizin çabanızdan çok “doğa”ya bağlıdır; Tanrıya bağlıdır.

“Gecekondu” insanı ise tutucu olmaktan çok “tepki”cidir. Köy ile kent arasında bir “geçiş” noktasındadır. Gelenekleri ile kentteki yaşam biçimi ve “ahlâk” anlayışı arasında bir bunalım geçirmektedir. Aile yapısı sarsıntıya uğramıştır. Kent kendisini, “gelir düzeyi” ve “köylülüğü” nedeniyle kabullenmemektedir. Köyde insanlar ve yaşam biçimleri arasında var olmayan uçurum, kentte vardır. Kırdan ya da küçük kentten gelen insan, “kent”te kendini güçsüz, dayanaksız hisseder. Yitme, kimliğini yitirme korkusuna kapılır. Tutunacak bir “dal” arar.

Gelir dağılımındaki haksızlığa, ahlaksızlığa, yolsuzluğa öfkelenir. Bu birikim ya “Bu düzen değişmelidir” diyen güçlü bir harekete, desteğe dönüşür. Ya da “yitmemek” ve hiç değilse “öte dünya umudu”nu koruyabilmek için geleneklere ve dine sınımsız sarılmaya...

Rp açıktan laikliğe karşı.

RP’nin Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan, Sivas’ta 37 insanı “din adına” yakanların avukatlığını yargı önünde üstlenmeye soyunuyor. RP’li belediye başkanları, Atatürk’ün adını taşıyan caddelerin adını değiştirip tarikat şeyhlerinin adını koyuyorlar.

Ve RP’nin “önlenebilir” tırmanışının dört “büyük” sorumlusu var: Demirel, Evren, Özal ve sol partiler.

Sayın Demirel, uzun iktidar yıllarında, RP’nin dünya görüşü yönünde insan yetiştiren “okul”ların sayısını “rekor” düzeye çıkardığı için sorumlu. O kafaların-Millî Eğitim’den başlayarak-devleti işgal etmesine olanak hazırladığı için sorumlu.

General Evren, Kemalistler dâhil tüm solcuları ezerek meydanı “dinci” güçlere bıraktığı için sorumlu. Atatürk adına Atatürk’e “ihamet” ettiği için sorumlu.

Rahmetli Özal, tüm toplumsal dengeleri altüst ettiği, toplumsal uçurumları derinleştirdiği, devletin sağlam kalmış kurumlarını da yıprattığı, eğitimin ve devletin işgalini sürdürdüğü için sorumlu.

Sol partiler ise “düzen değişikliği” bayrağını taşıyamayacak kadar bölündükleri, tutarlılıklarını ve güçlerini yitirdikleri, RP’ye alan boşalttıkları için sorumlular.

Demirel, Evren ve Özal, attıkları adımların kendi amaçlarına değil, “başkaları”na yarayacağını göremeyecek kadar “dar görüşlü” idiler. Sol partiler ise, zâten kendi küçük dünyacıklarına hapsolmuşlar. (Cumhuriyet, 21 Kasım 1993)

The Wall Street Journal Europe, geçen yıl Türkiye ile ilgili bir “rapor” yayınlamıştı. Önemli uzmanların hazırladığı bu inceleme, şu öngörü ile noktalanıyordu: “On yıl sonra, Refah Partisi’nin iktidarda olduğu ve başkentini İstanbul’a taşıdığı bir Türkiye!...”

Kimisi güldü geçti. Kimisi kızıp köpürdü. Kimisinin ise endişeleri alabildiğine büyüdü.

Oylar dağılırsa, “geleceğin başkenti” (!) İstanbul’u “dinî bütün” bir belediye başkanının yönetmesi, hiç de sürpriz olmayacak.

Tehlikeyi abartmak da yanlış, küçümsemek de. (Cumhuriyet, 2 Şubat 1994)

Türklerin Anadolu’da buldukları kültür sentezi de oldukça demokratik ve insancıl öğeler içermekteydi.

Niçin İran ve Arabistan kökenli tarikatlar “Allah korkusu” üzerine kurulmuşken Anadolu’nun bağrında doğanların temelinde “Allah sevgisi” vardır?

Mustafa Kemal, Anadolu’da değil de İran ya da Arabistan’da dünyaya gelseydi, “lâik-demokratik” bir Aydınlanma Devrimi’ni gerçekleştirebilir miydi? Hayır!

Tarihin tanıdığı belki de en büyük devrimciydi. Ama gerçekleştiremezdi. Çünkü Anadolu’daki koşullar oralarda yoktu. Ve Kemalist devrim, Anadolu’yu diğer Müslüman toplumlardan ayıran farkı çok daha açtı. Kapatılamayacak kadar açtı!...

Askeri darbe dönemleri, ABD etkisinin Türkiye’de en üst düzeye vardığı dönemlerdir. Bu çok da doğaldır. Çünkü bu dönemler, Türkiye’nin dış dünyada yalnızlığa itildiği dönemlerdir. Ekonomik desteğe gereksinmesinin çok arttığı dönemlerdir.

Ne gariptir ki “Atatürkçü” (!) generaller de “dinci güçler”e en çok bu dönemlerde ödün vermişlerdir. Atatürk’ün “laiklik” ilkesine “ihamet” etmekle kalmamış, O’nun “miras hakkı”nı bile çiğnemişlerdir!

Ve Türkiye, Avrupa ile bütünleşmeyi değil, Ortadoğu ve Orta Asya ile “bütünleşme”yi kolaylaştıracak bir “model” olmaya özendirilmiştir! Tıpkı Kemalist devrimden sonra da bir sanayi ülkesi olmak yerine-Batı’nın eksikliğini tamamlayacak-bir tarım ülkesi olarak kalmaya özendirildiği gibi.

ABD’nin Türkiye’yi “en çok” sevdiği dönem, “Özal dönemi” idi. Çünkü askeri dönemler, hem “görüntü” olarak bir sıkıntı oluşturuyor hem de askerlerin “doğa”sından gelen bâzı engeller taşıyordu.

Özal dönemi ise ABD’nin “telkin”lerine “en sınırsız” ve “en rahat” uyulduğu dönem oldu.

12 Eylül’cülerin “bilinçsiz”ce attığı “2. Cumhuriyet” tohumlarını, Özal “bilinçli” olarak suladı. Yeşermesi için kol kanat gerdi. Rahmetli Özal’ın üç “etiket”i vardı.

RP’nin kökeni olan MSP’nin İzmir milletvekili adayydı. ABD’nin gelmiş geçmiş “en beğendiği” Türk devlet adamıydı, “numaracı cumhuriyetçiler”in “en büyük” destekçisiydi.

Ve bu üç etiketin aynı kişide birleşemeyeceğini sananlar aldanıyorlardı.

Suudi Arabistan’da içki yasak, uyuşturucu yasak, fuhuş yasak.

Her tezgahın altında viski var. 100 doları bastırınca şişeniz hazır.

Bütün ana yollarda “Uyuşturucu Kullanmayın!” yazılarının kocaman kocaman yer aldığı tek ülke Suudi Arabistan. Uyuşturucu kullanmanın cezası ölüm. Ama bütün gözlemler, örneğin “esrar” kullanımının ABD’den daha yaygın olduğunu gösteriyor.

Namaz saatinde sokaklarda dolaşanları yakalayan “din polisi”, döverek oracıkta namaz kıldırıyor. Namaz saatlerinde bütün kepenkler iniyor. Ama kepengini indiren kimisi camiye giderken kimisi arkada uyuyor.

Ve kadınların hepsi çarşafı. Yabancı havayollarının uçakları havalanır havalanmaz, uçağın tuvaletinin önünde bir çarşafı kadın kuyruğu. Çarşafı giren, başı açık ve kısa etekle çıkıyor. Bu mu “adil düzen”?

Dördüncü Bölüm

DEMOKRASİ ÜZERİNE

Demokrasi Nedir?

Demokrasi, günümüzde, azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu özgürlükçü bir çoğunluk yönetimi biçiminde tanımlanabilir. Demokrasi tarihi, insanlar arasında toplumsal kökenli eşitsizlikleri gidermek için verilen savaşımın tarihidir. Demokratik düşüncenin tarihi de, eşitlikçi ve özgürlükçü düşüncenin evrimini yansıtır.

Ünlü sofist Protagoras’ın koyduğu ilkeye göre, “*insan her şeyin ölçütü*”dür. Gerçek de, doğru da insandan insana değişir. Devlet bilgisi yalnız belirli bir sınıfta değil, tüm yurttaşlarda bulunmalıdır. Her şeyin ölçütü insan olduğuna göre, adalet ve hâttâ devlet değişmez kurumlar oluşturmazlar.

Sofistlere göre, devlet gücünün güçsüze zorla kabul ettirdiği düzenin adıdır.

Sokrates de, toplumun soylular tarafından değil, bilgisi ve erdemli kişilerce yönetilmesi gerektiğini savunarak, demokratik düşüncenin evrimine katkıda bulunmuştur. Erdemin katılımsal olduğunu ve ancak soylu kişilerde bulunduğunu kabul etmemektedir. Bâzı insanlar doğuştan daha akıllı ve yetenekli olabilirler. Ama bilgi ve erdem, öğrenebilen ve öğretilebilen bir şeydir.

Aristo, servet ile siyasal iktidar arasında yakın bir ilişki kuruyordu. “*İnsanların servetlerinden dolayı egemen sınıf oldukları yerde, ister ‘az’lık ister ‘çok’luk olsunlar, hükümet biçimi oligarşidir*” görüşündeydi. Demokrasi için, kalabalık bir orta sınıfın varlığını şart görüyordu. Şiddetli toplumsal patlamaları, varlıklı küçük bir sınıfın yanında, çok kalabalık bir yoksul sınıfın bulunmasıyla açıklıyordu. Orta sınıfın zayıf olması, toplumun efendi ve kölelerden oluşması demektir.

Demokratik düşüncenin ilk kaynaklarının Eski Yunan’da doğması bir rastlantı sayılamaz. Mezopotamya’da kısa ömürlü olan kent devleti, dağlarla bölünmüş, deniz ticaretine açık Mora yarımadasının koşullarında uzun ömürlü olurken, doğrudan demokrasiye elverişli bir ortam da yaratmıştı.

Aristo’dan yaklaşık iki bin yıl sonra yaşamış olan İngiliz John Locke’a göre, insanlar eşit ve özgür oldukları “doğa durumu”ndan toplumsal yaşama, güvenliklerini sağlamak için geçtiler.

Montesquieu, kuvvetler ayırımı düşüncesini geliştirdi ve onun etkisiyle, “1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi”nde şu ifade yer aldı: “*Kuvvetlerin ayrılmadığı ve özgürlüklerin güvence altına alınmadığı yerde anayasa yoktur.*” Ünlü Fransız düşünürüne göre, önünde kendisine engel olabilecek başka bir güç bulunmayan her yönetici, özgürlükleri çiğneyebilir, yetkilerini aşabilir. “*Kuvvet kuvveti durduramazsa, özgürlük olmaz.*”

Locke ve Montesquieu gibi, 18. yüzyılda yaşamış olan Jean Jacques Rousseau ise, her alanda eşitliği ve tam bir demokrasiyi savundu. Ona göre, en iyi çözüm, halkın iktidarını doğrudan kullanmasıydı. Ama mutlaka temsilci kullanmak gerekirse, halk bu temsilcilerini, dilediği zaman görevinden alabilmeliydi. Rousseau’ya göre, özgürlüklerin güvence altında olabilmesi, servet eşitliği dâhil, insanlar arasında eşitliğin sağlanabilmesine bağlıydı.

Fransız Devrimi’ni izleyen Yakın Çağ ile birlikte, özgürlükçü düşüncenin gelişimi de hızlandı.

Soylu bir ailenin çocuğu olan Fransız Alexis de Tocqueville, görevli olarak gittiği Amerika Birleşik Devletleri’ndeki gözlemlerine dayanarak yazdığı Amerika’da Demokrasi kitabıyla, demokrasi kuramına önemli katkılar yaptı. Tocqueville’e göre, Amerika’da demokrasinin gelişmesini kolaylaştıran en önemli öğelerden birisi, Avrupa’daki gibi, eski ayrıcalıklı bir sınıfın (aristokrasi) varolmayışıdır. Güçlü bir orta sınıf bu sayede oluşabilmiştir.

John Stuart Mill, çoğunluğun azınlıkta olanları ezmesine engel olacak çözümler arayan bir düşünürdü.

Özgürlük ve yargı güvencesi olmazsa, sâdece seçim, demokrasiyi değil, olsa olsa “çoğunluk diktası”nı yaratır. Özgür bir haber alma ortamı yoksa, insan özgür bir biçimde düşünemez. Düşünme özgürlüğü, öncelikle yönetenlerden farklı düşünebilme özgürlüğüdür. Yoksa yönetenler gibi düşünme özgürlüğü, Hitler ve Stalin yönetimlerinde bile vardı.

Spinoza’dan beri vurgulanan bir gerçek var: Bir karar organının yapısının demokratik olması kadar, hâttâ ondan da çok, yaptıklarının demokratik olması önemlidir. Çoğunluğun oylarına dayalı bir sistem, eğer bugün için azınlıkta kalan ve yarın çoğunluk haline dönüşebilecek olanların haklarına saygı göstermiyorsa, bu demokratik bir sistem olmaktan çok bir “çoğulculuk diktası”dır.

Demokrasinin işleyebilmesi için, toplumda farklı çıkarlara ve dolayısıyla farklı görüşlere sâhip bulunanların örgütlenebilmeleri ve görüşlerini barışçı yollardan rahatlıkla savunabilmeleri gerekir.

Demokrasi, farklılıkların birlikte yaşama biçimidir. Çoğulculuk, sayıdan çok farklılıktan kaynaklanır. Bu nedenle de, çok partinin varlığı, gerçek bir demokrasi anlamına gelmeyebilir. Demokrasinin amacı, farklılıkları yok etmek değil, uzlaştırmaktır.

Demokrasi, bir denge ve uzlaşma rejimidir. Denge olmadan uzlaşma zâten olmaz. Ancak birbirlerini dengeleyebilecek güçler, uzlaşmayı zorunlu kılar.

Hak ve özgürlükler, toplumda çatışma çıkmasını kolaylaştırmazlar, varolan çatışmaların yumuşayıp meşru bir düzeye aktarılmasına yardımcı olurlar. Örneğin Batı’da işçi sınıfı, kendi çıkarlarının savunulmasını kolaylaştıracak yasal olanaklara kavuştukça, şiddete dayalı yöntem ve amaçlardan uzaklaşmış, barışçı bir güç olmuştur.

Demokrasinin temel niteliklerini söyle sıralayabiliriz:

1. *Siyasal iktidarın özgür genel seçimlerle oluşması;*
2. *Gerektiğinde siyasal iktidarın karar ve uygulamalarını da denetleyebilen bağımsız yargı; (3) Farklı toplumsal çıkar ve görüşleri temsil eden siyasal partiler;*
3. *Farklı toplum kesimlerini temsil eden ve siyasal katılımı kolaylaştıran, dernekler ve sendikalar gibi, kitle örgütleri;*
4. *Yurttaşların gelişmelerden doğru bilgi edinme haklarını sağlayacak özgür kitle iletişim araçları.*

Demokrasinin var olabilmesi için gerekli toplumsal koşulların başında ise şunlar geliyor:

- Ulusal bütünlüğün sağlanmış olması;
- Hiçbir toplumsal sınıfın diğerleri üzerinde kesin bir üstünlüğünün bulunmaması; Toplumsal sınıflar arasındaki geçiş akışkanlığının yüksek olması;
- Toplumda çoğunluğun, kitle iletişim araçlarını izleyebilecek bir eğitim düzeyinde bulunması;
- İnsanların eşitlik ve özgürlüğüne, hoşgörü ve uzlaşmaya dayalı bir değerler sisteminin, ulusal kültürde egemen olması. (Siyasal Sistemler-Çatışma ve Uzlaşma, 1998, s. 198)

Hitler komünistleri temizlerken, sosyal demokratlar belki de için için memnundular. Sosyal demokratlar feryat ederken, liberaller kulaklarını tıkamışlardı. “*Bana dokunmayan yılan bin yaşasın” der gibi...*”

Sıra liberallere geldiğinde ise sesini yükseltebilecek kimse kalmamıştı zâten... Tarihte felâket hiçbir topluma birdenbire gelmez... Adım adım, haber vere vere gelir.

Tarih yanlışlıkları affetmez! Özür dilemez! Ve ancak ders alınmadığı zaman yinelenir.

Ağaçlarla uğraşmaktan ormanı göremeyenler ise, bu aymazlıklarının bedelini ağır öderler. Ve ne yazık ki, sâdece kendileri ödemekle kalmaz, tüm topluma da ödetirler!...

Peki, sosyal demokrasi ve demokratik sol farklı ideolojiler mi? İsim ne olursa olsun, her ikisi de bir “sentez”i yansıtıyor. Sosyalizm ile liberalizmin sentezini. İkisi de toplumcu, ikisi de özgürlükçü, ikisi de katılımcı. İkisi de toplumsal adaletçi. İkisi de toplumda ayrıcalıklı olmayan kesimlerin ideolojisi.

“Sosyal demokrasi”nin Avrupa’da doğduğu ve Marksist kökenli olduğu, “demokratik sol”un Anadolu’da doğduğu ve “Kuvayı Milliye”den kaynaklandığı, neyi değiştirir?

KEMALİZM, LAİKLİK VE DEMOKRASİ- Emin ÖZDEMİR

Evet, Atatürk Suçludur!... Eğer Türk işçisi, Batı'daki gibi, çocuk yaşta yeraltında günde 14-16 saat çalıştığı dönemler yaşamamışsa; bir oy hakkı için bile, Fransız işçisi gibi, 59 yıl kanlı bir savaşım vermek zorunda kalmamışsa bunun suçlusu odur!

Eğer Türk kadını yasal olarak erkeğine eşitse, "köle" değilse, seçme ve seçilme hakkını Fransız kadınından bile önce elde etmişse; kadınlar bugün Türkiye'de vali, bakan, başbakan bile olabiliyorsa bunun suçlusu odur!

Eğer açık havada klâsik müzik konserlerini onbinlerce genç izliyorsa bunun suçlusu odur!

Eğer 1923'lerde ortaçağ karanlığında yaşayan bir toplum, bugün 21. yüzyılın aydınlığına bir ölçüde yaklaşabilmişse bunun suçlusu odur!

Atatürk'ün suçları saymakla bitmez. "**Ben Atatürkçüyüm ve laikim**" diyerek, din derslerinin zorunlu olması hükmünü anayasaya koydurtan, Alevi'nin, Hıristiyan'ın, Yahudi'nin, "Sünni inancı"nı öğrenmesini zorunlu hale getiren, Marmaris'teki emekli adam suçsuzdur!

Sokaktaki adama küfreden suçludur. Atatürk'e küfreden suçsuzdur.

KAYNAKÇA

Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi / Ahmet Taner KİŞLALİ

İmge Kitabevi Yayınları, 1994

8. Baskı: Mart 200